HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]זאת דהמצוה [2]ידרוך דהדורך [3]חמש דפאת נגב אם [4]דכי גואל הלין כתבן ולא קריין [ב]אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין [5]ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר [6]פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא אמר רבי יוסי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר [7]כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך [ג] משה נהג בה טובה עין הוא יבורך וגו' [ד]מתיב רב חסדא [9]ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי אותי צוה ואני לכם [11]ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא [ה]אמר ר' יוחנן [א]אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב [12]ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר [ו]משה רבינו פרסו וכתיב [13]עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב [14]ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא [ז]הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל [ח]דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר [15]ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב [16]והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן כל הנביאים עשירים היו מנלן ממשה ומשמואל מעמום ומיונה משה דכתיב [17]לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב [18]הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא [19]ותשובתו הרמתה כי שם ביתו [ט]ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב [20]ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמום דכתיב [21]ויען עמום ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולם שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב [22]ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר [23]ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני'** [י]וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה בין טמאה ואינו זן את הטהור אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להן שהטהור נפשה לשמו וגופה שלו וטמאה נפשה

גמ' [יא]מאי דהמצוה אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין: **דכי גואל הלין כתבן ולא קריין.** כתיב (ג) וקראי לך גרם להו ילרוך דכתבן ולא קריין: **דכי גואל הלין כתבן ולא קריין.** כתיב: **חמש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש ליה: **לומר לך שמקום.** מלמד שהקב"ה נותן ליתנה לישראל: **כשהוא נכון.** מלמד שניתנה נמי להן לישראל: **לומר לך שמיום.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. מלמד לישראל שנמי ניתנה: **פלפולא בעלמא.** להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה וניהג בה טובת עין ונתנה לישראל: **פירסו.** מלכל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** שלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין שלש.** ואפי' הכי שיכין: **ותסתרהו מעט.** וזו היא לחת שלוחה שהיה הקב"ה נותן לו ליתיה עליו: **אי נמי מגרת.** מאי רכוותיה: **לאפוקי ממאן דשקל בלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה ממורו של חבירו בלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גחלין ניהו: **דלמא.** הא' דלא שקיל אפי' בשאגרת לאו משום עושר דלמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משלוחו ולכאי לא הוה ליה: **אלא מסברא.** שמעינן לעשיר היה מפסל לך: **כיון עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחו אפי' בשכר הא בלעם עשיר היה מכור. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו שלא היה מוכר לא בחנם ולא בשכר: **מתני' ונזון את אשתו ואת בניו.** של מולד: **אע"פ.** שהמולד חייב במזונותן כיון דלאו לפטומי עבידן ודי להן במי שהוא מפרנסן לאו הנאה מרובה עביד ליה: **ולא יזון את בהמתו כו'.** הואיל ולפטומי עבידן ליה הנאה מרובה: **נפשה לשמיס וגופה שלו.** לאכילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה: נפשה

גמ' [א]זאת דהמצוה. כתיב בירמיה [ה]: **ידרוך דהדורך.** כתיב (ג) וקראי לך גרם להו ילרוך דכתבן ולא קריין: **דכי גואל הלין כתבן.** כתיב: **חמש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש ליה: **לומר לך שמקום.** מלמד שהקב"ה נותן ליתנה לישראל: **כשהוא נכון.** מלמד שניתנה נמי להן לישראל: **לומר לך שמיום.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. מלמד לישראל שנמי ניתנה: **פירסו.** מלכל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** שלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין שלש.** ואפי' הכי שיכין: **ותסתרהו מעט.** וזו היא לחת שלוחה שהיה הקב"ה נותן לו ליתיה עליו: **אי נמי מגרת.** מאי רכוותיה: **לאפוקי ממאן דשקל בלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה ממורו של חבירו בלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גחלין ניהו: **דלמא.** הא' דלא שקיל אפי' בשאגרת לאו משום עושר דלמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משלוחו ולכאי לא הוה ליה: **אלא מסברא.** שמעינן לעשיר היה מפסל לך: **כיון עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחו אפי' בשכר הא בלעם עשיר היה מכור. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב [12]ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר [ו]משה רבינו פרסו וכתיב [13]עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב [14]ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא [ז]הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל [ח]דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר [15]ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב [16]והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן כל הנביאים עשירים היו מנלן ממשה ומשמואל מעמום ומיונה משה דכתיב [17]לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב [18]הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא [19]ותשובתו הרמתה כי שם ביתו [ט]ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב [20]ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמום דכתיב [21]ויען עמום ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולם שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב [22]ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר [23]ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני'** [י]וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה בין טמאה ואינו זן את הטהור אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להן שהטהור נפשה לשמו וגופה שלו וטמאה נפשה

ואת דהמצוה. פרשה ואתמנן ואיתו כך כשוס מומס: ידרוך דהדורך. ירמיה: **צדקתך בהרדי אל.** ולא קרי כהרדי אל. לא לדקדק וי"ו מוסיף דקדק ו) שאמר אתמנן ולקדקך: **[אותי צוה].** הכי אמר משה ליהושע לותי צוה ואני לכם: **למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל.** ולא כשירה לחוד מפי עדות אלא **פלפולא בעלמא.** שיהא מריפות והכיוף נמקר כשיהא עין ואמר משה כו': **בעביין ג'.** והולכך למתנין מקרקע בכח נדול: **אי בלא אגרא.** מי הוה לשקול בלא אגרא ומפי רבותא אלא בשגזל לא שקיל דעשיר היה: **דלמא** משום דעני היה. ולא היה רוצה לשכור מסס: **ביתו עמו.** כלי תשמישו עמו ואיתו נהנה מעל אחרים: **דאילו במשה כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחייהו מכלל דבלעז שכרה ושמח לא היו רוצים ונוטים לקרב מלהשכיר ואילו בשמואל כתיב רצותי ומשמע לא

ואם דהמצוה. בסדר ואתמנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים שלנו: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ילרוך שני כתיב ולא קרי: **חמש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (וזכנה) [ומלה] מדותיה וגו' חמש חמש מאות ומרצענא בלפיס חמש שני כתיב ולא קרי: **אם דכי גואל.** בדות ועתה כי תמנע כי מס גואל אתכי אתי מס כתיב ולא קרי. ובמסרה חסיב כל הני וטפי עלייהו אחריני מיהו לא חסיב: **את דהמצוה.** אלא דהכפס לכתיב בירמיה: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ולא קרי: **חמש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (וזכנה) [ומלה] מדותיה וגו' חמש חמש מאות ומרצענא בלפיס חמש שני כתיב ולא קרי: **אם דכי גואל.** בדות ועתה כי תמנע כי מס גואל אתכי אתי מס כתיב ולא קרי. ובמסרה חסיב כל הני וטפי עלייהו אחריני מיהו לא חסיב: **את דהמצוה.** אלא דהכפס לכתיב בירמיה: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ולא קרי: **חמש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (וזכנה) [ומלה] מדותיה וגו' חמש חמש מאות ומרצענא בלפיס חמש שני כתיב ולא קרי:

תורה אור השלם

1. וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ו א
2. אֶל יְדִיד הִדְרַךְ קַשְׁתּוֹ וְאֶל תִּתְעַל בְּסֵרֵינוּ וְאֶל תַּחְמֹלוּ אֶל בְּחֻרֶיהָ הַחֲרֵימוּ כָּל צְבָאָהּ: ירמיהו נא ג
3. וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פְּאַת צָפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפְאַת נֶגֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמִפְאַת קָדִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפְאַת יָמָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים: יחזקאל מח טז
4. וְעַתָּה כִּי אֲמָנָם כִּי גֹאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי: רות ג יב
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ: שמות יט ט
6. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: שמות לד א
7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל: שמות לד כז
8. טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל: משלי כב ט
9. וְאֹתִי צִוָּה יְיָ בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד יד
10. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְיָ אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה
11. וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים לא יט
12. וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: שמות מ יט
13. עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֵצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: שמות כו טז
14. וְאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי הַלֻּחֹת וְאַשְׁלִכֵם מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וְאֶשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם: דברים ט יז
15. וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ: תהלים ח ו
16. וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: במדבר יב ג
17. וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה מֵאֵל יְיָ אֶל תֵּגֶן אֶל מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת אַחַד מֵהֶם: במדבר טז טו
18. הִנֵּנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְיָ וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת שׁוֹר מִי לָקָחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָקָחְתִּי וְאֶת מִי עָשַׁקְתִּי אֶת מִי רְצַצְתִּי וּמִיָּד מִי לָקָחְתִּי כֹּפֶר וְאָעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: שמואל א יב ג
19. וְתִשְׁבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַייָ: שמואל א ז יז
20. וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא לָקַחְתָּ מִיַּד אִישׁ מְאוּמָה: שמואל א יב ד
21. וַיַּעַן עָמוֹס וַיֹּאמֶר אֶל אֲמַצְיָה לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן נָבִיא אָנֹכִי כִּי בוֹקֵר אָנֹכִי וּבוֹלֵס שִׁקְמִים: עמוס ז יד
22. וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ: יונה א ג
23. וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר סִינָי שְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת לֻחֹת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים: שמות לא יח

הגהות הב"ח

(ג) גמ' כתבן שלך ומשה: (ד) רש"י ד"ה זאת דהמצוה: (ה) ד"ה פילפולא בעלמא: (ו) ד"ה דגבור היה: (ז) ד"ה למשקוף וכו' כ"ע נמי לאו גזלנין ניהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זאת דהמצוה. נמחק וכ"ה את דהכפס ובכפליו עוד ג' פס דלמעלן (ס"א י"ג). פס דכתקוס (פס ט"ו). פס דכפסוס (ירמיה ל"ט). וכ"ה בס"ם פ"ו ה"ט):

הגהות מהר"י לנדא

[א] רש"י ד"ה זאת דהמצוה. כתיב בירמיה. ל"ל את דהכפס כתיב בירמיה (ל"ט ט"ו) ועי' בפי' הר"ש ד"ה אם דכי גואל:

פירוש הרא"ש

ידרוך דהדורך. שמי פעמים וחד לא קרי: חמש דפאת נגב. פיזמקלא"ר: **אם דיגאל.** פרוש: לתלתא **פסוקי.** ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו': **פסל לך שלך יהא.** וכל פנקיונן היו: **טוב עין הוא יבורך.** זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל ואין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ויאין לי אלא שיראל עד מתי: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ולא לא ניתן להם תורה אלא על מה שיעיד: **פלפולא בעלמא.** הענה ומריפות והיינו מתן שלך כי כל החכמה והשכל דמוזכ בכתב התורה בלומות החותיות: **אין הקב"ה משרה שכינתו.** בקבועות: **דאריך וקטין.** אריך בקומה וקטין בכח מימה אמתי לא יניף מקרקיס לכתיב ויסס את המשכן (ל"ל קרקיו אמות מן): **חמשים שערי בינה** ונתנן לו למשה חוץ **מאחד.** דכתיב מזוקק שבעתים: **משום דעניו הוה.** ומנהג תמידות היה אלא להעריה עליהם: **ולא רצותנו.** משמע אפילו מרצונו: ויתן שברה. משמע אל כל הספינה: **מתני' את אשתו ואת בניו אע"פ** שחייב במזונותיהן. מייב אפילו קפי אחד מהן ולא מיכפל ולא מיוכל כלומר בשביל כמה נפשות נברא. אפילו כל אחד ואחד מהן נפש בפני עצמה ולא מיכפל ולא מיוכל כלומר